

KARL MARX

P Ä Ä O M A

KOLMAS KIRJA

Kapitalistisen tuotannon kokonaisprosessi

Ensimmäinen jakso

ENSIMMÄINEN OSASTO

*Lisäarvon muuttuminen voitoksi ja lisäarvon subdeluvun muuttuminen voiton
subdeluvuksi*

ENSIMMÄINEN LUKU

Kustannushinta ja voitto

ENSIMMÄINEN LUKU

Kustannushinta ja voitto

Ensimmäisessä kirjassa tutkittiin niitä ilmiöitä, joita kapitalistinen tuotantoprosessi sinänsä tarjoaa välittömänä tuotanto-prosessina, jonka kohdalla jätettiin vielä kaikki sille vieraiden seikkojen toissijaiset vaikutukset huomioonottamatta. Mutta tämä välitön tuotantoprosessi ei tyhjennä pääoman elämäntähtä. Sitä täydentää todellisessa maailmassa kiertokulkuprosessi, ja tämä oli toisen kirjan tutkimusten kohteena. Siinä osoittautui, etenkin kolmannessa osastossa, tarkasteltaessa kiertokulkuprosessia yhteiskunnallisen uusintamisprosessin välityksenä, että kapitalistinen tuotantoprosessi kokonaisuudessaan tarkasteltuna on tuotanto- ja kiertokulkuprosessin ykseys. Tämän kolmannen kirjan aiheena eivät voi olla yksinomaan yleiset pohdinnot tästä ykseydestä. Päinvastoin tässä on löydettävä ja esitettävä ne konkreettiset muodot, jotka kasvavat esiin pääoman liikkeestä kokonaisuutena tarkasteltuna. Pääomat joutuvat todellisessa liikkeessään vastakkain sellaisissa konkreettisissa muodoissa, joille pääoman asu [Gestalt] välittömässä tuotantoprosessissa, samoin kuin sen asu kiertokulkuprosessissa ilmenevät vain erikoisina momentteina. Ne pääoman asut, joita tässä teoksessa kehitellään, lähenevät siis askelittain sitä muotoa, jossa pääomat esiintyvät yhteiskunnan pinnalla, eri pääomien keskinäisessä vaikutuksessa, kilpailussa ja itse tuotannon edustajien [Produktionsagenten] tavallisessa tajunnassa.

Jokaisen kapitalistisesti tuotetun tavaran arvo W ilmaistaan kaavalla: $W = c + v + m$. Kun tästä tuotearvosta vähennetään lisäarvo m , jää pelkkä vastike tai korvikearvo tavarassa sille pääoma-arvolle $c + v$, joka on kulutettu tuotantoelementeissä.

Jos esimerkiksi tietyn artikkelin valmistaminen aiheuttaa 500 punnan pääoman kulutuksen: 20 puntaa työvälineiden kulumisesta, 380 puntaa tuotantoalueista, 100 puntaa työvoimasta ja jos lisäarvon suhdeluku on 100%, niin tuotteen arvo on $= 400_c + 100_v + 100_m = 600$ puntaa.

Kun on vähennetty 100 punnan lisäarvo, jää 500 punnan tavara-arvo, ja tämä korvaa ainoastaan 500 punnan kulutetun pääoman. Tämä tavaran arvonosa, joka korvaa kulutettujen tuotantovälineiden

hinnan ja käytetyn työvoiman hinnan, korvaa vain sen, mitä tavara maksaa itse kapitalistille, ja muodostaa näin ollen hänelle tavarahan kustannushinnan [Kostpreis].

Se mitä tavara maksaa kapitalistille ja mitä itse tavarahan tuotanto maksaa, ovat tietystikin kaksi aivan eri suuretta. Lisäarvosta muodostuva tavara-arvon osa ei maksa kapitalistille mitään juuri siksi, että se maksaa työläiselle maksamatonta työtä. Koska kapitalistisen tuotannon pohjalla työläinen itse kuitenkin muodostaa tuotantoprosessiin astuttuaan toiminnassa olevan ja kapitalistille kuuluvan tuotantopääoman ainesosan ja koska kapitalisti siis on todellinen tavarantuottaja, niin tavarahan kustannushinta ilmenee välttämättä hänelle itse tavarahan todellisina kustannuksina [Kost]. Jos nimitämme kustannushintaa k :ksi, niin kaava $W = c + v + m$ muuttuu kaavaksi $W - k + m$ eli tavara-arvo – kustannushinta + lisäarvo.

Se että tavarahan eri arvo-osat, jotka korvaavat vain sen tuotantoon kulutetun pääoman arvon, yhdistetään kustannushinnan kategoriaksi, ilmaisee sen vuoksi toisaalta kapitalistisen tuotannon ominaisluonnetta. Tavarahan kapitalistiset kustannukset mitataan pääoman kulutuksella, tavarahan todelliset kustannukset työn kulutuksella. Tavarahan kapitalistinen kustannushinta eroaa sen vuoksi määrällisesti sen arvosta tai sen todellisesta kustannushinnasta; se on pienempi kuin tavara-arvo, sillä kun $W = k + m$, on $k = W - m$. Toisaalta tavarahan kustannushinta ei suinkaan ole otsikko, joka on olemassa ainoastaan kapitalistisessa kirjanpidossa. Tämän arvonosan itsenäistyminen tuo itsensä tavarahan todellisessa tuotannossa jatkuvasti esille, koska sen täytyy muuttua takaisin tavaramuodostaan kiertoprosessin kautta aina uudelleen tuotantopääoman muotoon, siis tavarahan kustannushinnan täytyy jatkuvasti ostaa takaisin sen tuottamiseen kulutetut tuotantoelementit.

Sitä vastoin kustannushinnan kategorialla ei ole mitään tekemistä tavarahan arvonmuodostuksen tai pääoman arvonlisäysprosessin kanssa. Jos tiedän, että 5/6 tavara-arvosta, 600 punnasta, eli 500 puntaa muodostaa vain 500 punnan kulutetun pääoman vastikkeeseen, korvikearvon ja riittää siksi vain ostamaan takaisin tämän pääoman aineelliset elementit, niin se ei anna minulle tietoa siitä, kuinka tämä tavarahan arvon 5/6, joka muodostaa tavarahan kustannushinnan, on tuotettu, eikä liioin siitä, kuinka viimeinen kuudennes, joka muodostaa tavarahan lisäarvon, on tuotettu. Tutkimus kuitenkin osoittaa, että kustannushinta saa pääomataloudessa itse arvontuotannon kategorian erheellisen peittävän ulkonäön.

Palatkaamme esimerkkiimme. Jos oletamme, että yhden työläisen yhtenä keskimääräisenä yhteiskunnallisena työpäivänä tuottama arvo esiintyy 6 šillingin = 6 markan suuruisena rahasummana,

niin 500 punnan = $(400_c + 100_v)$ sijoitettu pääoma on $1666 \frac{2}{3}$ kymmentuntisen työpäivän arvontuote, mistä $1333 \frac{1}{3}$ työpäivää on kiteytynyt tuotantovälineiden (400_c) arvoksi ja $333 \frac{1}{3}$ työpäivää työvoiman (100_v) arvoksi. Kun lisäarvon suhdeluku on 100%, maksaa siis uuden valmistettavan tavaran tuotanto työvoiman kulutuksena = $100_v + 100_m = 666 \frac{2}{3}$ kymmentuntista työpäivää.

Me tiedämme edelleen (ks. »Das Kapital», Buch I, Kap. VII, p. 201/193), että vasta valmistetun tuotteen arvo 600 puntaa koostuu 1. tuotantovälineisiin kulutetun 400 punnan pysyvän pääoman uudelleen ilmestyvistä arvosta sekä 2. 200 punnan vasta tuotetusta arvosta. Tavaran kustannushinta – 500 puntaa sulkee sisäänsä uudelleen ilmestyvän 400_c ja puolet 200 punnan vasta tuotetusta arvosta (= 100_v), siis kaksi syntynsä kannalta kerrassaan erilaista tavara-arvon elementtiä.

$666 \frac{2}{3}$ kymmentuntisen päivän aikana kulutetun työn tarkoituksenmukaisen luonteen vuoksi siirtyy kulutettujen tuotantovälineiden arvo, määrältään 400 puntaa, näistä tuotantovälineistä tuotteeseen. Tämä vanha arvo ilmenee tästä syystä uudelleen tuotearvon ainesosana, mutta se ei synny tämän tavaran tuotantoprosessissa. Se on olemassa ainoastaan tavara-arvon ainesosana, koska se oli aikaisemmin olemassa sijoitetun pääoman ainesosana. Kulutettu pysyvä pääoma korvautuu siis sillä tavara-arvon osalla, jonka se itse lisää tavara-arvoon. Tällä kustannushinnan elementillä on siis kaksinainen merkitys: toisaalta se sisältyy tavaran kustannushintaan, koska se on tavara-arvon ainesosana, joka korvaa kulutetun pääoman; ja toisaalta se muodostaa tavara-arvon yhden ainesosan vain siksi, että se on kulutetun pääoman arvo tai koska tuotantovälineet maksavat niin ja niin paljon. Asia on aivan päinvastoin kustannushinnan toisen ainesosan kohdalla. Tavaran tuotantoon kulutetut $666 \frac{2}{3}$ päivää työtä muodostavat 200 punnan uuden arvon. Tämän uuden arvon yksi osa korvaa ainoastaan 100 punnan sijoitetun vaihtelevan pääoman eli käytetyn työvoiman hinnan. Mutta tämä sijoitettu pääoma-arvo ei lainkaan sisälly uuden arvon muodostukseen. Pääomaa sijoitettaessa työvoima lasketaan arvoksi, mutta tuotantoprosessissa se toimii arvonmuodostajana. Pääomaa sijoitettaessa esiintyvän työvoiman arvon tilalle astuu todella toimivassa tuotantopääomassa itse elävä, arvoa muodostava työvoima.

Näiden yhdessä kustannushinnan muodostavien tavara-arvon eri ainesosien välinen ero pistää silmään heti kun arvon suuruudessa tapahtuu muutos, ensimmäisessä tapauksessa kulutetun pysyvän, toisessa tapauksessa kulutetun vaihtelevan pääoman osan arvon suuruudessa. Samojen tuotantovälineiden hinta eli pysyvä pääomanosa nouskoon 400 punnasta 600 puntaan tai päinvastoin laskekoon 200 puntaan. Ensimmäisessä tapauksessa ei ainoastaan tavaran kustannushinta nouse 500 punnasta 600_c

+ $100_v = 700$ puntaan, vaan itse tavara-arvo nousee 600 punnasta $600_c + 100_v + 100_m = 800$ puntaan. Toisessa tapauksessa ei ainoastaan 500 punnan kustannushinta laske $200_c + 100_v = 300$ puntaan, vaan itse 600 punnan tavara-arvo laskee $200_c + 100_v + 100_m = 400$ puntaan. Koska kulutettu pysyvä pääoma siirtää oman arvonsa tuotteeseen, kasvaa tai pienenee — edellytysten pysyessä muutoin samanlaisina — tuotearvo tämän pääoma-arvon absoluuttisen suuruuden mukana. Oletetaan päinvastoin, että edellytysten pysyessä muutoin samanlaisina saman työvoimamäärän hinta kasvaa 100 punnasta 150 puntaan tai päinvastoin laskee 50 puntaan. Ensimmäisessä tapauksessa kustannushinta tosin nousee 500 punnasta $400_c + 150_v = 550$ puntaan ja laskee toisessa tapauksessa 500 punnasta $400_c + 50_v = 450$ puntaan, mutta molemmissa tapauksissa pysyy tavara-arvo muuttumattomana = 600 puntana; ensimmäisessä tapauksessa = $400_c + 150_v + 50_m$, toisessa tapauksessa = $400_c + 50_v + 150_m$. Sijoitettu vaihteleva pääoma ei lisää omaa arvoaan tuotteeseen. Sen arvon tilalle on tuotteeseen päinvastoin tullut työn luoma uusi arvo. Muutos vaihtelevan pääoman arvon absoluuttisessa suuruudessa, sikäli kuin se ilmaisee vain muutosta työvoiman hinnassa, ei muuta tästä syystä hiukkaakaan tavara-arvon absoluuttista suuruutta, koska se ei muuta mitään toimivan työvoiman luoman uuden arvon absoluuttisessa suuruudessa. Tällainen muuttuminen vaikuttaa päinvastoin vain niiden uuden arvon molempien ainesosien suuruussuhteeseen, joista toinen muodostaa lisäarvon, toinen korvaa vaihtelevan pääoman ja sisältyy sen vuoksi tavaran kustannushintaan.

Kustannushinnan molemmilla osilla — meidän tapauksessamme $400_c + 100_v$ — on yhteistä ainoastaan tämä: molemmat ovat tavara-arvon osia, jotka korvaavat sijoitetun pääoman.

Mutta kapitalistisen tuotannon kannalta tämä todellinen asiointi ilmenee välttämättä nurinkurisella tavalla.

Kapitalistinen tuotantotapa eroaa orjuuteen perustuvasta tuotantotavasta muun muassa siinä, että työvoiman arvo ja vastaavasti sen hinta esiintyy itse työn arvona ja vastaavasti hintana eli työpalkkana. («Pääoma», I kirja, 17. luku.) Pääomasijoituksen vaihteleva arvonosa ilmenee näin ollen työpalkan kulutettuna pääomana, pääoma-arvona, joka maksaa kaiken tuotannossa kulutetun työn arvon ja vastaavasti hinnan. Jos oletamme esim., että 10-tuntinen keskimääräinen yhteiskunnallinen työpäivä ruumiillistuu 6 šillingin rahamääräksi, on sijoitettu 100 punnan vaihteleva pääoma $333\frac{1}{3}$ kymmentuntisessa työpäivässä tuotetun arvon rahallinen ilmaus. Tämä pääomasijoituksessa esiintyvä ostetun työvoiman arvo ei kuitenkaan muodosta todella toimivan pääoman osaa. Tuotantoprosessissa astuu sen tilalle elävä työvoima. Jos viimeksi mainitun riistoaste on, kuten esimerkissämme, 100%, niin se kulutetaan $66\frac{2}{3}$ kymmentuntisessa työpäivässä ja näin ollen se lisää tuotteeseen 200 punnan uuden arvon. Mutta pääomasijoituksessa esiintyy 100 punnan vaihteleva pääoma työpalkkaan

käytettynä pääomana eli hintana siitä työstä, joka tehdään $666 \frac{2}{3}$ kymmentuntisen päivän aikana. 100 punttaa jaettuna $666 \frac{2}{3}$:lla antaa kymmentuntisen työpäivän hinnaksi 3 šillinkiä, arvon, jonka on luonut viisituntinen työ.

Jos nyt vertaamme sijoitettua pääomaa toisaalta ja tavara-arvoa toisaalta, niin saamme:

- I. 500 punnan pääomasijoitus = 400 punttaa tuotantovälineisiin kulutettua pääomaa (tuotantovälineiden hinta) + 100 punttaa työhön kulutettua pääomaa ($666 \frac{2}{3}$ työpäivän hinta eli työpalkka).
- II. 600 punnan tavara-arvo = 500 punnan kustannushinta (kulutettujen tuotantovälineiden hinta 400 punttaa + käytettyjen $666 \frac{2}{3}$ työpäivän hinta 100 punttaa) + 100 punnan lisäarvo.

Tässä kaavassa työhön kulutettu pääomanosa erottuu tuotantovälineisiin, esim. puuvillaan tai hiileen, kulutetusta pääoman-osasta ainoastaan siinä, että se käytetään aineellisesti erilaisen tuotantoelementin maksamiseen, mutta ei ollenkaan siinä, että se esittäisi tavaran arvonmuodostusprosessissa ja näin ollen myös pääoman arvonlisäysprosessissa toiminnallisesti erilaista osaa.

Tavaran kustannushinnassa uusiutuu tuotantovälineiden hinta samanlaisena kuin se esiintyi jo pääomasijoituksessa nimenomaan siksi, että näitä tuotantovälineitä on käytetty tarkoituksenmukaisesti. Aivan samoin uusiutuu tavaran kustannushinnassa sen tuottamiseen käytetyn $666 \frac{2}{3}$ työpäivän hinta eli työpalkka samanlaisena kuin se esiintyi jo pääomasijoituksessa ja samoin juuri siksi, että tämä työmäärä käytettiin tarkoituksenmukaisessa muodossa. Näemme vain valmiita, olemassaolevia arvoja — sijoitetun pääoman arvo-osia, jotka sisältyvät tuotearvon muodostukseen — mutta emme yhtään uutta arvoa luovaa elementtiä. Pysyvän ja vaihtelevan pääoman välinen ero on hävinnyt. Koko 500 punnan kustannushinta saa nyt sen kaksinaisen merkityksen, että se on ensiksi ainesosana 600 punnan tavara-arvossa, joka korvaa tavaran tuottamiseen kulutetun 500 punnan pääoman, ja että toiseksi tämä tavaran arvon ainesosa on itse olemassa ainoastaan siksi, että se oli aikaisemmin olemassa käytettyjen tuotantoelementtien, tuotantovälineiden ja työn, kustannushintana, ts. sijoitettuna pääomana. Pääoma-arvo uusiutuu tavaran kustannushintana siksi ja sikäli kuin se on käytetty pääoma-arvona.

Se seikka, että sijoitetun pääoman eri arvoainekset on käytetty aineellisesti erilaisiin tuotantoelementteihin, työvälineisiin, raaka- ja apuaineisiin ja työhön, edellyttää ainoastaan, että tavaran kustannushinnan täytyy jälleen ostaa takaisin nämä aineellisesti erilaiset tuotantoelementit.

Itse kustannushinnan muodostukseen vaikuttaa sitä vastoin vain yksi ero: kiinteän ja liikkuvan pääoman välinen. Esimerkissämme oli laskettu 20 punttaa työvälineiden kulumiseen ($400_C = 20$ punttaa työvälineiden kulumiseen + 380 punttaa tuotantoaineisiin). Kun näiden työvälineiden arvo oli ennen tavarantoimittamista = 1200 punttaa, niin tavarantoimittamisen jälkeen arvo on olemassa kahdessa muodossa: 20 punttaa tavara-arvon osan, $1200 - 20$ eli 1180 punttaa nyt kuten ennenkin kapitalistin omistuksessa olevien työvälineiden jäljelle jääneenä arvona eli arvoelementtinä, joka ei kuulu hänen tavarapääomaansa, vaan hänen tuotantopääomaansa. Päinvastoin kuin työvälineet kulutetaan tuotantoaineet ja työpalkka kokonaan tavarantoiminnassa ja tästä syystä myös niiden koko arvo sisältyy tuotetun tavarantoiminnan arvoon. Olemme nähneet, kuinka nämä sijoitetun pääoman eri ainesosat saavat suhteessa täyskierrokseen kiinteän ja liikkuvan pääoman muodot. Sijoitettu pääoma on siis = 1680 punttaa: kiinteää pääomaa = 1200 punttaa plus liikkuvaa pääomaa = 480 punttaa (= 380 punttaa tuotantoaineisiin plus 100 punttaa työpalkkaan).

Tavarantoiminnan kustannushinta on sen sijaan ainoastaan = 500 punttaa (20 punttaa kiinteän pääoman kulumiseen, 480 punttaa liikkuvaan pääomaan).

Tämä tavarantoiminnan kustannushinnan ja sijoitetun pääoman ero vahvistaa kuitenkin ainoastaan sen, että tavarantoiminnan kustannushinta on yksinomaan tavarantoiminnan tuotantoon todella kulutetun pääoman muodostama.

Tavarantoiminnassa käytetään 1200 punnan arvoisia työvälineitä mutta tästä sijoitetusta pääomasta häviää tuotantossa vain 20 punttaa. Käytetty kiinteä pääoma sisältyy näin ollen vain osittain tavarantoiminnan kustannushintaan, koska se kulutetaan vain osittain tavarantoiminnassa. Käytetty liikkuva pääoma sisältyy kokonaan tavarantoiminnan kustannushintaan, koska se kulutetaan kokonaan tavarantoiminnassa. Mutta mitä muuta tämä todistaa kuin sen, että käytetyt kiinteät ja liikkuvat pääomanosat sisältyvät, suhteessa (pro rata) arvonsuuruuteensa, yhtäläisesti tavarantoiminnan kustannushintaan ja että tämä tavarantoiminnan arvon ainesosa ylipäänsä syntyy ainoastaan tavarantoiminnan tuotantoon kulutetusta pääomasta? Ellei asia olisi näin, ei olisi ymmärrettävissä, miksi 1200 punnan sijoitettu kiinteä pääoma ei lisää tuotantovoimaa tuotantoprosessissa menettämänsä 20 punnan lisäksi myös niitä 1180 punttaa, joita se ei tuotantoprosessissa menetä.

Tämä kiinteän ja liikkuvan pääoman välinen ero kustannushinnan laskemisen suhteen vahvistaa siis ainoastaan kustannushinnan ilmeisen syntyminen kulutetusta pääomasta eli siitä hinnasta, jonka käytetyt tuotantoelementit, työ mukaan luettuna, maksavat itse kapitalistille. Toisaalta kun on kysymys arvonmuodostuksesta, vaihteleva, työvoimaan kulutettu pääomanosa samaistetaan tässä liikkuvan

pääoman otsikon alla selvästi pysyvän pääoman (tuotantoaineista koostuvan pääoman-osan) kanssa ja näin tehdään pääoman arvonlisäysprosessin hämähäyttämisen täydelliseksi.

Tähän asti olemme tutkineet ainoastaan tavara-arvon yhtä elementtiä, kustannushintaa. Meidän pitää nyt tarkastella myös tavara-arvon toista ainesosaa, kustannushinnan ylittävää ylimäärää eli lisäarvoa. Lisäarvo on siis ensi sijassa tavaran kustannushinnan ylittävä tavaran arvon liikämäärä. Mutta koska kustannushinta on yhtä suuri kuin se arvo, mikä on kulutetulla pääomalla, jonka aineelliseksi elementeiksi kustannushinta myös jatkuvasti muutetaan takaisin, niin tämä arvon ylimäärä on tavaran tuotannossa kulutetun ja sen kierrosta takaisin palaavan pääoman arvonlisäys.

Jo aiemmin nähtiin, että vaikka m , lisäarvo, syntyykin vain $v:n$, vaihtelevan pääoman, arvonmuutoksesta ja on tämän vuoksi alunperin pelkästään eräs vaihtelevan pääoman lisäys, se muodosti silti tuotantoprosessin päätyttyä yhtäläillä $c + v:n$, kulutetun kokonaispääoman, arvonlisäyksen. Kaava $c + (v + m)$, joka osoittaa, että $m:n$ tuottaa työvoimaan sijoitetun määrätyn pääoma-arvon $v:n$ muuttumisen muuttuvaksi suureeksi, siis vakinaisen suureen muuttuminen vaihtelevaksi suureeksi, saa myös ilmaisunsa kaavana $(c + v) + m$. Ennen tuotantoa meillä oli 500 punnan pääoma. Tuotannon jälkeen meillä on 500 punnan pääoma plus 100 punnan arvonlisäys².

Lisäarvo muodostaa kuitenkin lisän paitsi arvonlisäysprosessiin sisältyvälle myös siihen sisältyttömälle sijoitetun pääoman osalle; se ei muodosta siis arvon kasvua ainoastaan siihen kulutettuun pääomaan, joka korvataan tavaran kustannushinnasta, vaan myös arvon kasvun tuotannossa ylipäätään käytettyyn pääomaan. Ennen tuotantoprosessia meillä oli 1680 punnan pääoma-arvo: 1200 puntaa työvälaineisiin sijoitettua kiinteätä pääomaa, mistä tavaran arvoon sisältyy vain kulumisen aiheuttamat 20 puntaa, plus 480 puntaa liikkuvaa pääomaa tuotantoaineisiin ja työpalkkoihin. Tuotantoprosessin jälkeen meillä on 1180 puntaa tuotantopääoman arvoaineeksena plus 600 punnan tavarapääoma. Kun nämä molemmat arvosummat lasketaan yhteen, niin kapitalisti omistaa nyt 1780 punnan arvon. Jos hän vähentää tästä 1680 punnan sijoitetun kokonaispääoman, jää 100 punnan arvonlisäys. 100 punnan lisäarvo muodostaa siis yhtäläillä arvonkasvun käytettyyn 1680 punnan pääomaan kuin tuotannon aikana kulutettuun tämän pääoman 500 punnan suuruiseen osaan.

Kapitalistille on nyt selvää, että tämä arvonlisäys saa alkunsa niistä tuotantoprosesseista, joihin kapitalisti ryhtyy, että se saa siis alkunsa itse pääomasta; sillä tuotantoprosessin jälkeen mainittu lisäys on olemassa, mutta ennen tuotantoprosessia sitä ei ollut. Mitä ensiksi tuotannossa kulutettuun pääomaan tulee, niin lisäarvo näyttää saavan alkunsa yhtäläisesti tämän pääoman eri arvoelementeistä,

jotka koostuvat tuotantovälineistä ja työstä. Nämä elementit näet sisältyvät yhtäläisesti kustannushinnan muodostumiseen. Ne liittävät pääomasijoituksina olevat arvonsa yhtäläisesti tuotearvoon eivätkä eroa pysyviksi ja vaihteleviksi arvosuureiksi. Tämä tulee kouraantuntuvaksi, jos hetken oletamme kaiken kulutetun pääoman koostuvan joko yksinomaan työpalkkoista tai yksinomaan tuotantovälineiden arvosta. Silloin saisimme ensimmäisessä tapauksessa tavara-arvon $400_c + 100_v + 100_m$ sijasta tavara-arvon $500_v + 100_m$. Työpalkkoihin kulutettu 500 punnan pääoma on kaiken 600 punnan tavara-arvon tuottamiseen käytetyn työn arvo ja muodostaa juuri siksi koko tuotteen kustannushinnan. Tämän kustannushinnan, jonka kautta kulutetun pääoman arvo ilmestyy uudelleen tuotteen arvoaineiksena, muodostuminen on kuitenkin ainoa tuntemamme prosessi tämän tavara-arvon muodostumisessa. Emme tiedä kuinka sen 100 punnan suuruinen lisäarvoaine saa alkunsa. Asia on aivan samoin toisessa tapauksessa, missä tavara-arvo olisi $= 500_c + 100_m$. Molemmissa tapauksissa tiedämme, että lisäarvo saa alkunsa annetusta arvosta, koska tämä arvo sijoitettiin tuotantopääoman muodossa, yhdentekevää, oliko se työn vai tuotantovälineiden muodossa. Mutta toisaalta sijoitettu pääoma-arvo ei voi muodostaa lisäarvoa sillä perusteella, että se on kulutettu ja muodostaa tästä syystä tavaran kustannushinnan. Sillä juuri siinä määrin kuin se muodostaa tavaran kustannushinnan, se ei muodosta lisäarvoa, vaan ainoastaan kulutetun pääoman vastikkeen, korvikearvon. Sikäli kuin se siis muodostaa lisäarvoa, se ei muodosta sitä kulutetun pääoman erityisominaisuudessaan, vaan sijoitettuna pääomana ja tästä syystä käytettynä pääomana ylipäätään. Lisäarvo saa siis alkunsa yhtä lailla niin siitä sijoitetun pääoman osasta, joka sisältyy tavaran kustannushintaan, kuin siitäkin osasta, joka ei sisälly kustannushintaan; sanalla sanoen: yhtä lailla käytetyn pääoman kiinteästä ja liikkuvasta ainesosasta. Kokonaispääoma — työvälineet samoin kuin tuotantoaineet ja työ — palvelee aineellisesti tuotteen muodostajana. Kokonaispääoma sisältyy aineellisesti todelliseen työprosessiin, joskin ainoastaan osa siitä sisältyy arvonlisäysprosessiin. Tämä on ehkä juuri syynä siihen, että kokonaispääoma on vain osittain mukana vaikuttamassa kustannushinnan muodostumiseen, mutta kokonaan mukana vaikuttamassa lisäarvon muodostumiseen. Miten asia sitten lieneekin, lopputuloksena pysyy, että lisäarvo saa samanaikaisesti alkunsa sijoitetun pääoman kaikista osista. Päätelyä voi vielä lyhentää huomattavasti, jos sanoo Malthusin tavoin yhtä karkeasti kuin yksinkertaisestikin:

»Kapitalisti odottaa saavansa yhtä suuren edun sijoittamansa pääoman kaikille osille.»

Lisäarvo saa tällaisena sijoitetun kokonaispääoman kuviteltuna jälkeläisenä voiton muuntuneen muodon. Jokin arvosumma on siitä syystä pääomaa, että se käytetään voiton tuottamista varten, tai voitto syntyy siksi että tietty arvosumma käytetään pääomana. Jos nimeämme voiton p :ksi, niin kaava $W = c + v + m = k + m$ muuttuu kaavaksi $W = k + p$ eli *tavara-arvo = kustannushinta + voitto*. Voitto, sellaisena kuin me sen tässä aluksi näemme edessämme, on siis sama kuin lisäarvo, mutta vain

hämärretyssä muodossa, joka kasvaa välttämättä esiin kapitalistisesta tuotantotavasta. Koska kustannushinnan nähtävissä olevassa muodostumisessa ei ole havaittavissa mitään eroa pysyvän ja vaihtelevan pääoman välillä, täytyy tuotantoprosessin aikana tapahtuvan arvonmuutoksen alkulähde siirtää vaihtelevasta pääomanosasta kokonaispääomaan. Koska toisessa kohtiossa esiintyy työvoiman hinta työpalkan muuntuneessa muodossa, esiintyy vastakkaisessa kohtiossa lisäarvo voiton muuntuneessa muodossa.

On nähty seuraavaa: tavaran kustannushinta on pienempi kuin tavaran arvo. Koska $W = k + m$, on $k = W - m$. Kaava $W = k + m$ supistuu kaavaksi $W = k$, tavara-arvo = tavaran kustannushinta ainoastaan silloin, kun $m = 0$, tapaus, jota kapitalistisen tuotannon pohjalla ei milloinkaan satu, vaikkakin tavaroiden myyntihinta saattaa erikoisten markkinasuhdanteiden vallitessa laskea tavaroiden kustannushintaan tai jopa niiden allekin.

Jos tavara näin ollen myydään arvostaan, niin realisoidaan voitto, joka on yhtä suuri kuin tavaran kustannushinnan ylittävä tavaran arvon ylimäärä, siis yhtä suuri kuin koko tavara-arvoon sisältyvä lisäarvo. Mutta kapitalisti voi myydä tavaran voitolla, vaikka myykin sen alle arvonsa. Niin kauan kuin tavaran myyntihinta on tavaran kustannushinnan yläpuolella, vaikka se olisikin tavaran arvon alapuolella, realisoidaan jatkuvasti osa tavaran sisältämästä lisäarvosta, siis saadaan jatkuvasti voittoa. Meidän esimerkissämme tavara-arvo = 600 puntaa, kustannushinta = 500 puntaa. Jos tavara myydään 510, 520, 530, 560, 590 punnasta, se myydään vastaavasti 90, 80, 70, 40, 10 puntaa alle arvonsa ja sen myynnistä hankitaan vastaavasti 10, 20, 30, 60, 90 punnan voitto. Määräämätön sarja myyntihintoja on ilmeisesti mahdollinen tavaran arvon ja sen kustannushinnan välillä. Mitä suurempi tavara-arvon lisäarvosta muodostuva elementti on, sitä suurempi on näiden välihintojen käytännöllinen liikkumatila.

Tämä ei selitä ainoastaan kilpailun jokapäiväisiä ilmiöitä, kuten esim. tiettyjä alihintaisen myynnin (underselling) tapauksia, tavarahintojen epänormaalia alhaisuutta tietyillä teollisuudenaloilla⁵ jne. Kapitalistisen kilpailun peruslaki, jota kansantaloustiede ei ole tähän mennessä ymmärtänyt, laki, joka säätelee yleistä voiton suhdelukua ja sen määräämiä niin sanottuja tuotantohintoja, perustuu - kuten myöhemmin nähdään - tälle tavaran arvon ja kustannushinnan väliselle erolle ja siitä syntyvälle mahdollisuudelle myydä tavara voitolla alle arvonsa.

Tavaran myyntihinnan minimirajan määrää tavaran kustannushinta. Jos tavara myydään alle kustannushintansa, ei tuotantopääoman kulutettuja ainesosia voida täysin korvata myyntihinnasta. Jos tämä prosessi jatkuu, sijoitettu pääoma-arvo häviää. Jo tältä näkökannalta katsoen kapitalisti on taipuvainen pitämään kustannushintaa tavaran varsinaisena sisäisenä arvona, koska se on hänen

pääomansa pelkän säilymisen välttämätön hinta. Mutta lisäksi tulee, että tavaran kustannushinta on se ostohinta, jonka kapitalisti itse on maksanut tavaran tuottamisesta, siis tavaran tuotantoprosessin itsensä määräämä ostohinta. Tavaran myynnissä realisoitu arvon ylimäärä eli lisäarvo näyttää kapitalistista tästä syystä tavaran arvon ylittävältä tavaran myyntihinnan ylimäärältä eikä tavaran kustannushinnan ylittävältä tavaran arvon ylimäärältä, joten tuntuu ikään kuin tavaraan sisältyvä lisäarvo ei realisoituisi tavaran myynnin kautta, vaan syntyisi itse myynnistä. Olemme jo lähemmin valaisseet tätä harhakuvitelmaa »Pääoman» I kirjan, 4. luvussa, 2, (Yleisen kaavan ristiriitaisuudet), mutta palaamme tässä hetkeksi siihen muotoon, missä mm. Torrens on jälleen esittänyt sen kansantaloustieteen edistysaskeleena Ricardosta eteenpäin.

»Luonnollinen hinta, joka koostuu tuotantokustannuksista eli toisin sanoen tavaran tuottamiseen eli valmistukseen käytetystä pääomasta, ei voi sisältää voittoa... Jos maanvuokraaja käyttää peltojaan viljellessään 100 quarteria jyviä ja saa siitä takaisin 120 quarteria, muodostaa 20 quarteria, kulut ylittävä tuotteen ylijäämä, hänen voittonsa; mutta olisi järjetöntä kutsua tätä ylijäämää eli voittoa hänen menoimensa osaksi... Tehtailija kuluttaa tietyn määrän raaka-aineita, työkaluja ja elinhyödykkeitä työhön ja saa niitä vastaan jonkin määrän valmiita tavaroita. Näillä valmiilla tavaroilla täytyy olla suurempi vaihtoarvo kuin niillä raaka-aineilla, työkaluilla ja elinhyödykkeillä, joiden sijoittamisella tavarat hankittiin.»

Tästä Torrens pääättelee kustannushinnan ylittävän myyntihinnan ylimäärän eli voiton syntyvän siten, että kuluttajat

»antavat suorassa tai välitetyssä (circuitous) vaihdossa kaikkia pääoman aineksia jonkin verran suuremman määrän kuin tavaroiden tuottaminen maksoi.»

Tietyn suureen ylittävä ylimäärä ei itse asiassa voi muodostaa osaa tästä suureesta, eikä siis myöskään voitto, kapitalistin kulut ylittävä tavara-arvon yli jäämä, voi muodostaa osaa näistä kuluista. Ellei tavaran arvonmuodostukseen siis sisälly mitään muuta elementtiä kuin kapitalistin sijoittama arvo, on käsittämätöntä, kuinka tuotannosta voi tulla enemmän arvoa kuin siihen meni, siis kuinka jotakin voi kehittyä tyhjistä. Torrens väistää tämän tyhjistä luomisen kuitenkin ainoastaan siirtymällä tavarantuotannon alueelta tavaran kiertokulun alueelle. Voitto ei voi johtua tuotannosta, Torrens sanoo, sillä muuten voitto sisältyisi jo tuotantokustannuksiin, eikä siis olisi mitään näiden kustannusten yli menevää ylijäämää. Voitto ei voi johtua tavaravaihdosta, Ramsay vastaa hänelle, ellei voitto ollut olemassa jo ennen tavaravaihtoa. Vaihdetujen tuotteiden arvosumma ei ilmeisesti muutu kun vaihdetaan ne tuotteet, joiden arvosumma se on. Arvosumma pysyy vaihdon jälkeen samana kuin ennen vaihtoa. Huomattakoon tässä, että Malthus vetoaa nimenomaan Torrensin

auktoriteettiin, vaikka hän itse kehittää toisin tavaroiden myynnin yli niiden arvon tai pikemminkin jättää kehittämättä, koska kaikki tämänlaatuiset väitteet muistuttavat itse asiassa erehtymättömän varmasti järkeilyä aikanaan hyvin kuuluisasta flogistonin negatiivisesta painosta.

Kapitalistisen tuotannon hallitsemisessa yhteiskuntaoloissa on myös ei-kapitalistinen tuottaja kapitalististen käsitysten vallassa. Viimeisessä romaanissaan »Paysans» Balzac, jolle ylipäätään on ominaista syvälinen käsitys reaalista suhteista, kuvaa sattuvasti, miten pienviljelijä tekee koronkiskurilleen ilmaiseksi kaikenlaisia töitä säilyttääkseen tämän suopeuden eikä usko tällä lahjoittavansa koronkiskurille mitään, koska hänen oma työnsä ei aiheuta hänelle itselleen mitään käteiskuluja. Koronkiskuri puolestaan lyö näin kaksi kärpää yhdellä iskulla. Hän säästää työpalkan aiheuttamat käteismenot ja kietoo viljelijän, jota omien peltotöiden estyminen vie vähitellen tuohon, yhä tiiviimmin koronkiskuri-hämähäkin pyydysverkkoon.

Sitä mieletöntä käsitystä, että tavaroiden kustannushinta muodostaa tavaroiden todellisen arvon ja lisäarvo syntyy tavaroiden myynnistä yli arvonsa, että tavarat siis myydään arvostaan jos niiden myyntihinta on yhtä suuri kuin niiden kustannushinta, ts. yhtä suuri kuin niihin käytettyjen tuotantovälineiden hinta plus työpalkka, sitä Proudhon on toittanut totutuilla, tieteellisyydellä mahtailevilla silmänkääntötempuilullaan sosialismin vasta keksityksi salaisuudeksi. Tämä tavaroiden arvon rajoittaminen tavaroiden kustannushintaan muodostaa itse asiassa Proudhonin kansanpankin perustan. Aiemmin tehtiin selväksi, että tuotteen eri arvoaineokset ovat ilmaistavissa itse tuotteen suhteellisina osina. Jos esim. (»Pääoma», 1. osa, 7. luku, 2, s. 205—206) 20 lankanaulan arvo on 30 šillingiä - nimittäin tuotantovälineet 24 š, työvoima 3 š ja lisäarvo 3 š - niin tämä lisäarvo voidaan ilmaista 1/10: na tuotteesta = 2 naulana lankaa Jos nämä 20 naulaa lankaa nyt myydään kustannushinnastaan, 27 šillingistä, mm ostaja saa 2 naulaa lankaa ilmaiseksi eli tavara on myyty 1/10 alle arvonsa; työläinen on kuten ennenkin tehnyt lisätyönsä, mutta nyt vain langan ostajalle kapitalistisen langantuottajan sijasta Olisi kerrassaan erheellistä olettaa, että jos kaikki tavarat myytäisiin kustannushintaan, tulos olisi tosiasiallisesti sama kuin jos ne kaikki tulisivat myydyiksi yli kustannushintansa, mutta sen sijaan omasta arvostaan. Sillä silloinkin kun työvoiman arvo, työpäivän pituus ja työn riistoaste oletetaan kaikkialla yhtä suuriksi, ovat eri tavaralajien arvoihin sisältyvät lisäarvomäärät kuitenkin kauttaaltaan eri suuret riippuen tavaroiden tuottamiseen sijoitettujen pääomien erilaisesta elimellisestä kokoonpanosta.